

Aziz Nesin'in "Bizim Hemşeri" İsimli Hikayesinin Sembolik Etkileşim Kuramı Açısından Değerlendirilmesi*

Mustafa TATAR**

Öz: Sosyolojide üç temel kuram vardır. Birincisi işlevselcilik, ikincisi çatışmacılık, üçüncüsü ise sembolik etkileşimciliktir. İlk iki kuram büyük toplumsal olaylara yoğunlaşırken sembolik etkileşim dikkatimizi günlük yaşamın ayrıntılarına ve insanlar arası iletişime çekmektedir. Sembolik etkileşim kuramına göre, bir toplumu anlamak için o toplumun üyelerinin birbirleriyle olan etkileşimlerine bakmak gerekmektedir. Fakat tek düze bir etkileşimden söz edemeyiz. İnsanlar, davranışçıların dediği gibi, uyarıcılara basitçe tepkide bulunan yarı robotumsu varlıklar değildir. Davranışçılar çok önemli bir hata yaparak yorum kısmını atlamaktadırlar. Halbuki insanlar muhataplarının davranışlarını önce yorumlamakta sonra tepkide bulunmaktadırlar. Aynı uyarıcılara maruz kalmalarına rağmen, bireylerin çok farklı tepkiler verebilmeleri uyarıcılara yaptıkları yorumların farklılığıyla bağlantılıdır. Bu makalede Aziz Nesin'in "Bizim Hemşeri" isimli hikayesi sembolik etkileşim kuramı açısından değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sembolik Etkileşimcilik, İşlevselcilik, Çatışmacılık, Aziz Nesin, Bizim Hemşeri.

The Evaluation of "Our Fellow Townsman" Story Written by Aziz Nesin in Terms of Symbolic Interactionism Theory

Abstract: There are three basic theories in sociology. First functionalism and others are conflict perspective and symbolic interactionism. While the first two theories focus on large social events, symbolic interaction draws the attention to the details of daily life and interaction between individuals. According to the symbolic interaction theory, it is necessary to look at the interaction of the members of that society with one another in order to understand a society. But we can't talk about a uniform model of interaction. Humans are not - as the behaviorists

* Bu makalenin kısa bir özeti 25-26 Ağustos 2018'de Gevaş'ta yapılan Ahtamara I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresinde sunulmuştur

** Dr Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Email: mtatar68@hotmail.com. Orcid no:0000-0001-5638-6393

state semi-robotical creatures who simply react to stimuli. Behaviorists make a very important mistake at this point and skip the commentary. However, first, people make an interpretation related to behavior of the collocutor and then react. Although they are exposed to the same stimuli, reactions of individuals can be very different from each other because of their interpretation related to stimuli. In this article, “Our Fellow Townsman” story written by Aziz Nesin is evaluated in terms of symbolic interaction theory.

Key Words: Symbolic interactionism, functionalism, conflict perspective, Aziz Nesin, “our fellow townsman”

Giriş

Aziz Nesin Türkiye'nin önemli hikayecilerindendir. Çeşitli konularda yazmış olduğu hikayeler büyük bir beğeni toplamış, kendisi de haklı bir üne kavuşmuştur. “Bizim hemşeri” isimli hikayenin sembolik etkileşim kuramı açısından değerlendirildiği bu makale, hem kendimiz hem de muhataplarımızın söz ve davranışları ile ilgili yaptığımız yorumların ve bu yorumlara bağlı olarak verdiğimiz tepkilerin nasıl da hayati sonuçlar doğurduğunun ilginç bir örnekliğini sunmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılan bu çalışmada, bu yöntem kapsamında, Aziz Nesin'in “Bizim Hemşeri” isimli hikâyesi sembolik etkileşim kuramına göre betimsel olarak irdelenmiştir.

Sembolik Etkileşim

Sosyolojinin önemli kuramlarından olan işlevselcilik ve çatışmacılık, toplumu bir bütün olarak şekillendiren toplumsal yapılara, kurumlara, çatışmalara odaklanan makro ölçekli yaklaşımlar sergilemektedir. Makro yaklaşım, bir şehri yukarıdan, helikopterden gözlemleyip karayollarının insanların bir yerden bir yere gitmelerini nasıl sağladığını veya yerleşim yerlerinin zenginlerin yaşadıkları gökdelenler ile yoksulların yaşadıkları gecekondu arasında nasıl bölündüğünü görmek gibidir. Sosyoloji ayrıca kişiler arası etkileşime çok yakından odaklanan mikro ölçekli yaklaşımı da kullanır. Bu yaklaşıma göre, büyük fotoğrafın anlaşılabilmesi için öncelikle küçük fotoğraflara yoğunlaşmak gerekmektedir. Örneğin, şehir yaşamının anlaşılabilmesi için, çocukların bir okul bahçesinde birbirleriyle hangi oyunları oynadıklarına, sınıfta öğretmenlerin öğrencilere nasıl davrandıklarına, öğretmenlerin

birbirleriyle ve idareyle ilişkilerinin nasıl olduğuna, yayaların evsiz insanlara karşı tutumuna, araç sahiplerinin kırmızı ışıkta duran dilencilere nasıl davrandıklarına, kurallara uyup uymadıklarına, çocukların ve gençlerin yaşlılara davranış biçimine, kısaca söylemek gerekirse günlük yaşamın ayrıntılarına yoğunlaşmak gerekmektedir. Bu durumda sembolik etkileşim, diğer iki kuramın aksine, toplumu bireylerin günlük etkileşimlerinin bir ürünü olarak görmekte (Macionis, 2012) toplumu anlamak için de bireyler arasında neler olup bittiğine bakmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Bir işlevselci, kişiyi içinde yaşadığı toplumsal yapının ürünü olarak kabul ederken, bir sembolik etkileşimci madalyonun diğer yüzüne bakarak toplumun, birbirleriyle sürekli etkileşim hâlinde olan insanlardan oluştuğuna inanır. Bireyin de toplumun da statik bir yapıda olmadığını, toplumsal etkileşimin sonucu olarak hem bireyin hem de toplumun sürekli bir değişim içinde olduğunu vurgulayan sembolik etkileşimcilik, sosyalleşme, iletişim, rol ve eylemin çözümlenmesine önemli katkılar sunmaktadır (Polama, 1993; Koçak Turhanoglu, 2013).

Sembolik etkileşimcilik, köklerini, bir olayı ona dahil olan insanların bakış açısından anlamak gerektiğinin önemini vurgulayan Alman sosyolog Max Weber'in düşüncelerinden alsa da (Macionis, 2012) on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, bireyin davranışlarının toplumsal yönlerini araştıran ve sosyalleşme sürecini inceleyen sosyal psikoloji alanındaki çalışmalardan etkilenerek ortaya çıkan ve gelişen bir Amerikan sosyoloji kuramıdır. Bu kuramın oluşumunda William Isaac Thomas (1863-1947) ve Charles Horton Cooley (1864-1929) gibi sosyologların önemli katkıları bulunsa da asıl olarak George Herbert Mead (1863-1931) tarafından geliştirildiği, öğrencisi Herbert Blumer (1900-1987)'in de önemli bir yere sahip olduğu kabul edilmektedir (Koçak Turhanoglu, 2013).

Sosyal psikoloji alanında yazılacak bir kitabın editörü, Blumer'den de bir bölüm yazmasını ister. Sembolik etkileşim kavramını, insan doğası hakkındaki görüşlerinin ne kadar farklı olduğunu göstermek için ilk kez bu bölümde kullanan Blumer, kavramın nasıl ortaya çıktığı ile ilgili süreci şöyle açıklamaktadır: “*Man and Society*'de yazmış olduğum bir makalede rastgele türettiğim biraz kabaca bir neolojizmdir; bu terim artık tutunmuş olup, şimdi genellikle kullanılmaktadır” (Wallece ve Wolf, 2012).

İnsanın nesnel yapılar tarafından belirlenen pasif bir varlık olarak ele alınmasını reddederek onu daha özgür ve aktif bir konuma yerleştiren sembolik etkileşimciler, insanın kendi gelişiminde nasıl yaratıcı olduğunun üzerinde durur, semboller ve iletişim aracılığıyla bireyin, nasıl bir düzen ve anlam ürettiği ile ilgilenirler. Diğer taraftan, sosyolojik çözümlemede

ihmal edilen insan davranışının öznel ve yorumlayıcı yönlerini ön plana çıkarmaya çalışırlar. Bireyin davranışının tamamen yapılar tarafından belirlendiğine karşı çıkar; bireyin, bulunduğu eylemlerde kesmen özgürlüğe ve seçme şansına sahip olduğunu vurgularlar. Davranışların, insanın kendisini çevreleyen dünyayı ve kendi yaşamını anlamlandırmada kullandığı birtakım içsel süreçler tarafından yönetildiğini kabul ederler (Koçak Turhanoglu, 2013).

Blumer'e göre sembolik etkileşimcilik aşağıda belirtilen üç önermeye dayanır (Wallace ve Wolf, 2012):

1-İnsanlar şeylere, şeylerin onlar için ifade ettiği anlamlara göre davranırlar.

2-Şeylerin anlamı, insanın diğer insanlarla toplumsal etkileşimi sonucu ortaya çıkar.

3-Şeylerin anlamları, bunlarla karşılaşan kişi tarafından yapılan yorum sürecinden geçmekte ve değiştirilmektedir.

İnsan, toplumsal güçler gibi dışsal uyarıcılara ya da organik dürtüler gibi içsel uyarıcılara tepki verirken, bunu otomatik olarak yapmak yerine, nesnelere ve olaylara verilen anlamlar temelinde hareket etmektedir. Bu nedenle sembolik etkileşimcilik toplumsal ve biyolojik determinizmi reddetmektedir (Koçak Turhanoglu, 2013). Fakat anlam nesnenin içinde saklı değildir. Onu insanlar üretir. Bu üretim öncelikle, sembolik etkileşimcilerin *önemli diğerleri (significant others)* dedikleri anne-baba, kardeş, arkadaş, öğretmen gibi insan hayatında önemli bir yere sahip olan kişilerle daha sonra da toplumun diğer üyeleriyle küçük yaştan itibaren yaşanan etkileşim sonucu oluşmaktadır. Kişinin anlam haritasını öncelikle en yakınındakiler olmak üzere sosyal ve kültürel çevresi şekillendirmektedir. Yılan örneğini ele alalım: Kişinin yılanı nasıl davranacağı ona yüklediği anlama göre değişir. Bir kişi bir yılan gördüğünde ilk aklına gelen onu öldürmek iken bir başkası yılanın nasıl muhteşem bir hayvan olduğunu düşünüp büyülenmişçesine seyredebilmektedir. Yılanla ilgili bildiği tek şey, şeytanın, yasağı ihlal etmeleri için Adem ve Havva'yı kandırmak üzere yılan aracılığıyla cennete girdiğini anlatan kıssadan ibaret olan bir delikanlının yılanı tepkisi ile babası doğa bilimci olan ve hayvanları erkenden tanıma imkanı bulan bir delikanlının tepkisi aynı olmaz (Polama, 1993). Fakat Blumer'in üçüncü önermesinden hareketle denilebilir ki, kişi yılan veya başka bir şeye yüklediği anlama mahkum değildir. Anlam yeni yaşantılarla birlikte değişime uğrayabilir. Örneğin, yukarıda söz edilen kıssadan hareketle veya başka bir nedenle, yılanı kötü ve insanlar için zararlı bir varlık yani bir düşman olarak sembolleştiren bir birey, yeni yaşantılarla birlikte yılanı bakış açısını değiştirebilir; yılanın doğada önemli bir yerinin olduğunu dolayısıyla bırakın öldürülmesini korunması gerektiğini düşünen birisi haline gelebilir.

Blumer, davranışçı kuramı reddeder. Çünkü Ona göre davranışçılık, yorumlamayı devre dışı bırakarak insanı çevreden gelen uyarıcılara neredeyse hiçbir bilişsel süreç yaşamadan adeta robotumsu tepkiler veren bir varlığa indirgemektedir. Halbuki insan uyarıcıyı almakta ve bu uyarıcıyı önce yorumlamakta sonra tepkide bulunmaktadır. Böylece *uyarıcı-yorumlama-tepki* şeklinde yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Örneğin A bir davranış sergilemekte, B, A'nın niyetini anlamaya çalışmakta, davranışını yorumlamakta ve buna göre bir tepkide bulunmaktadır. Diğer taraftan A'da aynı şeyi B için yapmaktadır. Sonuçta A'nın ya da B'nin davranışının, yorumlamanın göz ardı edilerek sadece uyarıcı ile açıklanması doğru değildir (Wallace ve Wolf, 2012).

Uyarıcı-yorumlama-tepki döngüsünün bireylerarası etkileşimin neredeyse her aşamasında gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Örneğin bir konuşmacı, konuşmasının süresini biraz da dinleyicilerin tepkilerinden ve bu tepkilerden yola çıkarak yaptığı yorumlardan hareketle düzenler. Eğer konuşmasının çok iyi gittiğini, dinleyicilerin de çok etkilendiğini düşünürse bu durumdan hem keyif alır hem de konuşmasını uzatır. Fakat hal ve hareketlerinden yola çıkarak, dinleyicilerin sıkıldıklarını düşünürse hem kendini kötü hisseder hem de kısa keser. Bu durumda konuşmacının, muhatapları üzerindeki etkisiyle ilgili yapmış olduğu yorumun doğru ya da yanlış olmasının bir önemi yoktur.

Bir öğretmen dersinde bir öğrencinin başını sıranın üzerine koymasını derse karşı ilgisizlik ve kendisine yapılmış bir saygısızlık olarak yorumlayabilir. Bu yorum öğrenciye kızmasına ve belki de sınıftan atmasına neden olabilir. Halbuki öğrenci bu davranışı saygısızlıktan değil migren ağrısı dayanılmaz bir hal almasına rağmen kendisinden izin istemeye çekindiği ya da bir önceki akşam, ameliyat olan annesinin yanında sabaha kadar hastanede beklemek zorunda kaldığı için de yapmış olabilir. Fakat yukarıda da vurgulandığı gibi önemli olan öğrencinin başını sıraya hangi niyetle koyduğu değil öğretmenin bu eylemi nasıl yorumladığıdır.

İletişimin sağlıklı yürüebilmesi için tarafların sembollere aynı anlamları yüklemesi gerekmektedir. Aksi takdirde arzu edilmeyen bazı sonuçlar ortaya çıkabilir: “Bir leopar tarafından kovalanmakta olan bisiklete binen bir yerliyi betimleyen ve bisikletin, ona kaçmakta yardımcı olacağını anlatmaya çalışan bir afiş hazırlayan reklamcı tarafından kısa sürede keşfedildiği gibi: Yerliler, afişi, bisiklet sürersen leopar tarafından kovalanman kesindir anlamında yorumlamışlardır” (Sprott, 2002). Buradaki sorun tarafların bir sembole yükledikleri anlamın örtüşmemesinden kaynaklanmaktadır. Reklamcı hazırladığı afişe “bu bisikleti sürersen leoparın seni yakalaması mümkün değildir” anlamını yüklerken, yerliler “bu

bisikleti sürersen leopar seni kovalar” anlamını vermişlerdir. Öyle olunca onca zaman ve para harcanarak hazırlanan bir kampanya sonucunda bisiklet satışlarında patlama ya da en azından bir artış beklenirken muhtemelen tam tersi bir durum söz konusu olmuştur.

Sembol, bir şeyi ifade eden herhangi bir jest, işaret veya nesne olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar sosyalleşme sürecinde birbirleriyle etkileşim halindeyken ne anlama geldiğini öğrendikleri sembolleri, bu anlamı esas alarak kullanmaktadırlar. Semboller, aynı zamanda anlamların taşıyıcıları olarak kabul edilmektedirler (Poloma, 1993).

Kültür bir dildir. Bu nedenle aynı kültürel ortamlardan gelenler birbirlerini kolayca anlayabilirler. Aynı köyden ya da kasabadan büyük şehirlere göç edenlerin aynı mahallede, birbirlerine yakın evlerde oturmayı tercih etmelerinin ve hemşeri derneklerinde bir araya gelmelerinin bir nedeni de kültürün bu özelliğidir. Böylece kişiler yeni girdikleri ortamın yükünü hafifletmekte ve oraya daha kolay tutunabilmektedirler. Diğer taraftan farklı kültürel ortamlarda büyüyen kişiler, aynı dili konuşuyor olsalar bile kelimelere farklı anlamlar yükleyebilmekte, bu nedenle de zaman zaman iletişim sorunları yaşayabilmektedirler. Yunt (1978; akt: Cüceloğlu, 1992) Konya’da köy kadınlarıyla yürüttüğü bir çalışmada yaşadığı bir iletişim sorununu şöyle anlatmaktadır:

“1970 yılında, Konya yöresinin gezici kadın kursunun etkinlik gösterdiği köylerinde ve böyle bir kursun hiç uğramadığı yerlerde, sosyal yaşamda farklılıklar olup olmadığı konusunda bir ön araştırma yapıyorduk. Anketimizde “Kaç günde bir yıkanırısın?” diye bir soru da yer almıştı. Anket sadece kadınlara uygulanmaktaydı. Kursun yapıldığı ve yapılmadığı yedişer köy olarak toplam on dört köyde, örnekleme yoluyla seçtiğimiz bir grup köy kadınına sorular soruyorduk. En son köyde, kadınlardan birisi beni, oldukça fakir bir aileye ait olduğu anlaşılan, tahta basamakları kırık dökük bir eve götürdü. Evin kadınının yüzü mutsuzluk izleri taşıyordu. Anketimizdeki soruyu bu kadına da sordum: “Kaç günde bir yıkanırısınız?” Kadın cevap vermedi, anlamsızca yüzüme baktı. Bana kılavuzluk eden kadın hemen atıldı ve acımalı bir sesle, “Gocası sakattır, ayda bir yıkansa ne nimet,” dedi. O anda kafamda şimşek çaktı ve ancak o zaman, bu soruyu sorduğumda öteki kadınların biraz mahcup, yarı mütebessim verdikleri “Haftada bir gün, haftada iki, üç gün,” gibi cevapların anlamını farkettim. Ayrıca, uğradığımız köyleri, bizden önce, doğum kontrolüne ilişkin araştırma yapan bir ekibin dolaşmış olduğunu da sonradan öğrendim. Aradan bir süre geçti. Olayı, Konyalı bir arkadaşına anlattım. Arkadaşım, “O biçimde değil, ‘çoluk çocuk kaç günde bir yıkanır, çamaşır yıkarınız?’ diye sormanız gerekirdi,” dedi.”

“Kaç günde bir yıkanırısın” gibi son derece basit görünen bir soruda bile bu denli büyük bir anlam kargaşası çıkması, taraflar aynı dili konuşuyor olsalar da kelimelerin bazen bilinen anlamlarını yitirip yeni anlamlar kazanabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, iletişimin sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için aynı dili konuşuyor olmanın yeterli olmadığını, tarafların kelimelerin anlamlarında belirli bir uzlaşma sağlamaları gerektiğini de göstermektedir. Cüceloğlu'nun (1992) vurguladığı gibi, eğer bu araştırma Türk kültüründen haberdar olmayan bir Amerikalı ya da Avrupalı tarafından yürütülseydi Yunt'un kafasında çakan şimşekler muhtemelen onların kafasında çakmayacaktı.

Bazen bir sembol, değişik kültürlerde birbirinden oldukça farklı anlamları çağrıştırmaktadır. Örneğin inek, Türkiye'de etinden ve sütünden yararlanılan bir hayvan iken Hindistan'da kesilmesi asla düşünülmemeyen kutsal bir hayvana dönüşebilmektedir. İneğin kutsal kabul edildiği kültürel bir iklimde büyüyen bir bireyin ineğin kesilmesini hoş karşılamaması ve bunu yapmak isteyenlere de karşı çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle kişinin içinde yaşadığı kültürden farklı bir kültürle karşılaşmadan önce o kültürdeki sembollerin ne anlama geldiğini öğrenmesi kültürel şok yaşamaması daha da ötesi kimi risklerle karşılaşmaması açısından oldukça önemlidir. İnek etini çok seven bir bireyin Hindistan'da bir lokantada ısrarla inek etinden yapılmış bir yemek istemesinin ne tür hayati riskler doğuracağı ortadadır.

Şimdi, Aziz Nesin tarafından yazılan ve konumuz açısından büyük bir öneme sahip olan “Bizim Hemşeri” hikayesine geçebiliriz.

Bizim Hemşeri

“Kelimeler insanların dilinde yarı yarı anlam alıyor. Kaç tane sözlük olursa olsun, bizim hemşeriler kelimelerin sözlükteki anlamlarına boş verirler. Açın sözlüğe bakın: “dürzü”, “kerhut”, “pezevenk”, “deyyus” ne demektir, ne anlama gelir? Herhalde “aferin”, “bravo”, “aşkolsun” anlamına gelmez.

Bizim hemşerilerin çoğu da temelli İstanbul'a yerleşmişlerdir, ya da yılın çok aylarını İstanbul'da bir işte geçirir, birkaç ay da memlekete giderler. Köyde geçen birkaç ay memleketin nüfusunun artmasına, “vatana evlat” yetiştirmeye yeter. İstanbul'da temelli yerleşenler de, tek başlarına İstanbul'da kalırlar. Karıları köydedir. Oğlan çocuklar büyüyüp iş tutacak duruma geldiler mi, onlar da İstanbul'a gelirler... Kızlar evlenir, İstanbul'da iş tutmaya gelecek başka çocuklar yetiştirirler.

İstanbul'dakiler, iş yapamayacak kadar ihtiyarladılar mı, köye dönerler. Bu, memurların emekliye ayrılmalarına benzer. Hayatları boyunca geçinemedikleri topraklara gömülmek, en son arzularıdır. Hiçbiri gurbette ölmek istemez.

Bizim hemşerilerin İstanbul'da yaptıkları işler çok bellidir, arabalarla, atlarla iyi su satarlar, apartman kapıcılığı yaparlar, bahçıvanlık, ama köşklerde, konaklarda park bahçıvanlığı yaparlar. Hemşerilerimin konuşmaları çok hoşuma gider. Kelimelere, şehirlilerin verdiği anlamdan başka bir anlam verirler. Daha doğrusu kelimelerin belli, belirli bir anlamı yoktur. Bu, söyleyiş biçimine, sesin sertliğine, yumuşaklığına, söyleyen adamın iyi, kötü niyetine göre değişir.

Erenköy'de benim bir hemşerim var. Asfalt yol üzerindeki bir büyük köşkte bahçıvanlık eder. Ara sıra gider, onunla konuşurum. Konuşması, bizim köy ağzıyla konuşması, hoşuma gider. Geçende yine ona gittim. Bahçenin çimenleri üzerinde namaz kılıyordu. Şişman olduğundan zor eğilip doğruluyordu. Namazı bitirene kadar bekledim. Selam verdi. Dudaklarında dua kıpırdışıyla yanıma geldi.

“Hoş geldin,” dedi

“Hoş bulduk. Nasılsın amca?”

Benim bahçıvan hemşerim bol bol altmışında vardır.

“Bundan sonra nasıl olacağız,” dedi, “ihtiyarlık işte...”

“Hele dur canım, maşallah aslan gibisin.”

Biz şurdan burdan konuşurken bahçeye iki kişi daha girdi. Bizim hemşerilerin, üniforma gibi kendilerine vergi bir giyinişleri vardır. Elbiselerinden bile hemen onları tanırım. Bu gelenler de bizim hemşerilerdendi. Gencinin ayağında lacivert ketenden bir kovboy pantolonu vardı. Ama bu kovboy pantolonu, onun ayağında şalvar olmuştu. Öbürünün üniforması büsbütün yerliydi; elbisenin, eğer buna elbise denirse, asıl kumaşıyla yamaları birbirinden ayırt edilemiyordu.

Biz bahçenin göbek çimenleri üstünde duruyorduk. Onlar da yanımıza gelince, bahçıvan hemşerim gelenlerden yaşlıcasını tanıdı.

“Ooo... Hele bak şu Bibik Yusuf'a. Len, nirelerdesin? Soyha çıhası...”

Yaşlıcası, “Gusura galma emice,” dedi. “Hep ahlımdasın ya, işten güçten vakit mi galıyor.”

Bahçıvan hemşerim, delikanlıyı sordu.

“Kim bu babayığit?”

“Tanımadın mı emice, bizim ganbur Mustua vardı ya...”

“Eeee?”

“Ganbur Mustua'nın oğlu.”

“Demee... Bu babayiğit o gavatın oğlu mu?”

“Hee ya...”

Bizim hemşeri delikanlıya döndü:

“Len goca pezüenk, insan bi yol emicesine gelmez mi?”

Delikanlı utangaçlıkla güldü, başını önüne eğdi. Bizim hemşeri iltifatına devam etti:

“Vay ocağı batası vay... Vay goca dürzü vay... Baban olacak hergüle ne ediyo?”

“Eyidir emice.”

“Yusuf emicen ne ediyo? O goca deyyüsten bir haber var mı?”

“Eyidir emice. Selam etti.”

Bizim hemşeri, köylüden bir delikanlı gördüğüne sevinçli, boyuna gülüyor.

“Vay eşşek zıpası vay... Len deve gadar olmuşsun be... kih kih kih... Maşallah maşallah... Heh heh he... İraşit dayın ne ediyo? O eşşolu eşşek de iyi ya... Heh heh he...”

“Eyidir emice. Mahsus selamları var.”

“Eleykümselam. Kih kih kih... Vay goca herüf vay. Len elimde büyüdün, şuncacıktın be. Daha ne var ne yoh be? Koye varanda o dürzü bubana söyle, severim o deyyusu, dooğru bana gelsin. He mi?”

“Başüstüne emice.”

“Pek memnun oldum. Hatırımı sayıp geldiniz dimek. Eferim len goca gavat. Memiş ne ediyo, Memiş... Goca daldaban. O herhut da eyi ya...”

“Eyidir Allah sayesinde.”

“Eyi ossun dürzü...”

Bizim hemşeri köyden gelen delikanlının sırtını okşuyor.

“Hele şu alçağa bah...”

Yaşlıcası, “Bize gayri misade emice,” dedi. “Biz bi de gayfeye gidek. Hemüşeriler var, hal hatır sorak.”

“Oldu mu ya... İrihat bi zamanda gelin.”

“Bu oğlana bi iş arayıydık. Bildiğin bi iş var mı emice?”

“Bu ayı gadar herüf şimdiyecek boşda mı gezdi yattı?”

“Hapisten düneyin çıhtı emice.”

“Heleee... Geçmiş olsun. Vah vah... Dama niye girdiydi?”

“Cinayet.”

“Namıs işi mi?”

“Yoh...”

“Besbelli kötü bişey.”

Delikanlıya sordu:

“Bi irezillik işten mi yoksa?”

“Değil emice.”

Bizim hemşeriler haysiyetlerine pek düşküdürler, kendilerine ağır söz söyletmezler. Namus bir, haysiyet işi iki. Bizim köylerde hırsızlıktan, eşkıyalıktan suçlanan hiç görülmemiştir. Delikanlı cinayeti anlattı:

“Gayfede kahat oynuyorduk. Herifin biri oyunda söğdü.”

“Söğdü mü?”

“Hee, söğdü.”

“Ne diyerek söğdü?”

“Çoh ağır söğdü emice.”

“Ne didi canım?”

“Huzurunda haya iderim emice.”

Yaşlısı söze karıştı:

“Buna ‘Len’ dimiş.”

Bahçivan hemşerimin yüzü kızgınlıktan pancar gibi kızardı:

“Neee? Len, sana nasıl len dir? Yabanı, sen de ses itmedin mi?”

“Etmem olur mu?”

“Temizledin mi?”

“Bıçağı vurdum ya, ölmemiş yaralandı.”

“Temizleseydin. Eferüm len. Eyi etmişsin.”

“Emice bu oğlana bi iş var mı?”

“Şimcik mi? Bi soruşturalım. Yarıntesi bi uğran hele.”

“Olur emice.”

“Dimek sana Len didi ha?”

“Bize misade emice.”

“Güle güle... Pek memnun oldum. Eferim len goca eşşek, ayu gadar olmuşsun be... Kih kih kih... Vay goca zıpa vay. Ne çabıh geçti zaman heyy... İt enüğü gadardı be... Buban olacak dürzüye selam et. Memiş emicen gavatına da, İraşit dayın olacak deyyusa da selam et.”

“Başüstüne emice. Hadi Allaha emanet ol.”

“Güle güle...”

Onlar gittikten sonra bahçıvan hemşerim bana, “Ne çare temizleyememiş...” dedi.

Siz kelimelerin sözlükteki anlamına bakmayın. Kelimelere verdiğimiz anlam, bizim niyetimize göre değişir. Sergilerde, resimden çok iyi anlayanların:

“Vay eşşeoğlu eşşek, amma da yapmış!...” diye ressamaları değerlendirdiklerini çok duymuşsunuzdur” (Nesin, 1968).

Aziz nesin, “Bizim Hemşeri” isimli hikayede “Kelimeler insanların dilinde yarı yarı anlam alıyor. Kaç tane sözlük olursa olsun, bizim hemşeriler kelimelerin sözlükteki anlamlarına boş verirler. Açın sözlüğe bakın “dürzü”, “kerhut”, “pezevenk”, “deyyus” ne demektir, ne anlama gelir? Herhalde “aferin”, “bravo”, “aşkolsun” anlamına gelmez... Hemşerilerimin konuşmaları çok hoşuma gider. Kelimelere, şehirlilerin verdiği anlamdan başka bir anlam verirler. Daha doğrusu kelimelerin belli, belirli bir anlamı yoktur. Bu, söyleyiş biçimine, sesin sertliğine, yumuşaklığına, söyleyen adamın iyi, kötü niyetine göre değişir.” diyerek sembolik etkileşim açısından çok önemli bir değerlendirme yapmakta ve kelimelerin çoğunluk tarafından kabul edilen anlamları ne olursa olsun zamanla yeni bir anlam örgüsü oluşturulabileceğinden söz etmektedir. Diğer taraftan kişilerin kelimeleri iyi niyetle mi yoksa kötü niyetle mi söylediklerine karar vermek bir tür niyet okuyuculuğudur. Bu niyet okuyuculuğunun da nesnel bir süreçten çok, alabildiğine öznel bir yaşantının sonucunda gerçekleştiğini belirtmek gerekmektedir.

Kahvehanede kağıt oynarken kendisine *len* diyen kişiyi öldürme kastıyla bıçaklayacak kadar sinirlenen kahramanımız, babası, amcası, dayısı ve kendisi için *gavat*, *pezevenk*, *ocağı batasica*, *dürzü*, *hergele*, *deyyus*, *eşek sıpası*, *deve*, *eşek oğlu eşek*, *daldaban*, *kerhut*, *alçak*, *ayı*, *eşek*, *sipa* gibi, sözlük anlamları esas alındığında hakaret ve aşağılama içeren kelimeleri peşi sıra sıralayan bahçıvan hemşerisine bırakın kızmayı, duruşunu hiç bozmamakta ve en ufak bir saygısızlıkta bulunmamaktadır. Hatta bu ifadeleri kendisi için bir iltifat olarak kabul ettiği bile söylenebilir. Bahçıvanın, kahramanımızın babası, amcası ve dayısı için de aynı kelimeleri kullanması ve onlara bu kelimeler eşliğinde selam göndermesi onların da bu ifadeleri normal karşılayacaklarını göstermektedir. Bu, yukarıda vurgulandığı gibi tam da kültürün bir dil oluşuyla alakalıdır. Kültür bize kelimelerin anlamı kadar bir kelimenin farklı kişiler tarafından kullanıldığında nasıl da yeni anlamlar kazandığını dolayısıyla bir kelimeyi kimin kullanabileceğini kimin kullanamayacağını da öğretir. Kelimeleri peşi sıra kullanırken sergilediği tavırlardan yola çıkarak bahçıvanın hiç de kötü niyetli olmadığı söylenebilir. Ama hiçbir açıklama yapma gereği duymaksızın bu kadar rahat davranmasının en önemli nedeni,

uzun yıllar aynı kültürü teneffüs ettikleri için hem kahramanımızın hem de babası, amcası ve dayısının yanlış anlamayacaklarından emin olmasıdır. *Len* dediği için bıçaklanan kişinin talihsizliği ise, kahramanımızla aynı dili konuşuyor olsalar da aynı kültürel iklimden gelmedikleri için kullandığı bir kelimenin bıçaklanmasına neden olacak kadar farklı anlaşılabilmesini tahmin edememesinden kaynaklanmaktadır.

Konu gelip kelimelere yüklenen anlamlara dayanmaktadır. Hikayede görüldüğü gibi, kahramanımızın *len* kelimesini bahçıvanın huzurunda söylemekten utanacak kadar büyük bir küfür ve hakaret olarak değerlendirmesi, en sıradan bir kelimenin bile yoruma bağlı olarak ne kadar ciddi bir anlam kaymasına uğrayabildiğini ve kişiyi nasıl da çileden çıkararak bir sembole dönüşebildiğini göstermektedir. Benzer bir düşünme biçimine sahip olduğu anlaşılan bahçıvan da, kahramanımıza *len* dediğini ilk duyduğunda yüzü kızaracak kadar sinirlenmekte ve Onun kendisine *len* diyen kişiyi öldürme kastıyla bıçaklamasını doğru bulmakta, üstelik öldüremediği için de “ne çare temizleyememiş...” diyerek hayıflanmaktadır. Fakat aynı bahçıvan, kelimeleri kendisi kullanırken alabildiğine rahat davranmakta ve belli ki “acaba yanlış anlaşılabilir miyim” gibi bir endişe duymamaktadır. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Bir kelimenin sözlük anlamı ne kadar kötü, çağrışımları ne kadar onur kırıcı olursa olsun eğer o kelimenin kötü niyetle kullanılmadığı ya da muhatabın bu şekilde hitap etme hakkı olduğu noktada bir uzlaşma varsa problem yoktur. Dolayısıyla sembolik etkileşimcilere göre, davranışları anlamaya çalışırken, kişilerin otomatik tepkilerde bulunmak yerine, muhataplarının davranışlarını önce yorum süzgecinden geçirdikleri sonra tepkide buldukları gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Sonuç

Sembolik etkileşimcilere göre, kişinin muhataplarıyla olan ilişkilerinde sergilediği davranışların yönünü ve şiddetini belirleyen en kritik faktör yorumdur. Kişinin davranışlarını doğru anlayabilmek için öncelikle hangi zihinsel süreçlerden geçtiğini anlamak, bunun için de onunla empati kurup iç dünyasında olan bitene yoğunlaşmak gerekmektedir. Davranışın oluşmasında kültür, cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum, toplumsal ortam, içinde bulunulan ruh hali, muhatabın özellikleri gibi pek çok faktörün etkisi olsa da insanlar aslında davranışa değil o davranışla ilgili yaptıkları yoruma tepkide bulunmaktadır. Nesin’in hikayesinde görüldüğü gibi, aynı kelimenin kullanan kişiye göre böylesine zıt anlamlar kazanabilmesi, birisi kullandığında hakaret diğeri kullandığında iltifat olarak değerlendirilmesi yorumlamanın nasıl

da güçlü bir biçimde işlediğini ve yorumlama olmaksızın bir davranışı anlamının neredeyse imkansız olduğunu göstermektedir.

Sembolik etkileşim kuramında yorumun bu kadar merkezi bir yerde olması, davranışın değişebilmesi için öncelikli olarak yorumun değişmesi gerektiği sonucunu beraberinde getirmektedir.

Makalenin Bilimdeki Konumu

Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Sosyoloji insanlara toplumu anlamak için imkânlar sunmaktadır. Karmaşık olduğu düşünülen, altında yatan temel belirleyicilerin kavranılmasında zorlanılan kimi olaylar sosyolojik bir bakış açısıyla gizemini kaybetmekte ve daha anlaşılabilir bir hale gelmektedir. Diğer sosyolojik yaklaşımlardan farklı olarak insanlar arası ilişkileri anlamaya yoğunlaşan sembolik etkileşim kuramı esas alınarak yapılan bu çalışmanın, kişilere okudukları kimi edebi metinleri anlama noktasında kolaylık sağlaması ve yeni bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

Kaynakça

- Cüceloğlu, D. (1992). *Yeniden insan İnsana* (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koçak Turhanoğlu, F. A. (2013). Sembolik Etkileşimcilik. S. Uğur (Ed.), *Modern sosyoloji tarihi* (2. baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Nesin, A. (1968). *Toros Canavarı*. İstanbul: Düşün Yayınevi
- Macionis, J. J. (2012). *Sosyoloji*. (Çev. V. Akan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Poloma, M. M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Çev. H. Erbaş). Ankara: Gündoğan yayınları.
- Sprott, W. J. H. (2002). *Sosyoloji*. (Çev. M. Karaoğlu, Ü. Yükselbaba). İstanbul: Seyir Yayıncılık.
- Wallace, R. A. & Wolf. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Çev. M. R. Ayas, L. Elburus). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Summary

In addition to functionalism and conflict perspective, which are theories that focus on large social events, symbolic interactionism, a third sociological theory, draws our attention to the details of everyday life and emphasizes the need to look at what is happening between individuals to understand a society. According to symbolic interactionism theory, behaviorists make a big mistake by evaluating people as semi-robotical beings who simply react to stimuli. However, individuals interpret the behaviors of their interlocutors first and then react accordingly. Although they are exposed to the same stimuli, individuals can react very differently. This is related to the difference in their interpretations to the stimuli.

Aziz Nesin is one of the Turkey's most important storytellers. The stories he has written on various subjects have been highly appreciated and he has achieved a well-deserved reputation. The story, 'Our fellow townsman', examined in this article in terms of the symbolic interaction theory offers an interesting example of how vital consequences may emerge as a result of interpretations based on statements and behaviors of both ourselves and interlocutor and reactions according to these interpretations.

Aim of the study

Sociology offers opportunities for people to understand society. Some of the events, which are thought to be complex and which are forced to comprehend the underlying determinants, lose their mystery and become more understandable with a sociological perspective. Unlike the other sociological approaches such as functionalism and conflict perspective, the aim of this study based upon symbolic interaction theory which concentrates on understanding inter personal relationships to examine, primarily, the story "Our Fellow Townsman" written by Aziz Nesin with regards to symbolic interaction theory. With this study, it is tried to understand the relationships between individuals and to show how to approach some literary texts within the framework of a sociological theory.

Conclusion and recommendations

"Our fellow townsman" story which is written by Aziz Nesin shows that individuals do not do this in a semi-robotical manner while responding to the words of their interlocutors. individuals first interpret and then react. Therefore, interpretation is the most decisive factor in response. As seen in the story, the evaluation of a word as insult or compliment according to the user shows how interpretation works and that it is almost impossible to understand a behavior without interpretation.

Society consists of people who interact with each other. The nature of this interaction demonstrates the development of society. It is necessary to know that it is not always possible to control the behavior of others, but if desired, individuals can control their reactions. If individuals are taught from childhood onwards how to control their reactions in society and in schools, many problems are solved before they occur.

In this study, a story is evaluated in terms of symbolic interaction theory. The same method can be used to comprehend other literary texts such as novels and poems, and cinema and theater as well as stories.